

податкових пільг повинна перевищувати приведену вартість витрат на природоохоронне обладнання.

Висновки. Прогрес в технологіях виробництва, що супроводжує розвиток суспільства, має на меті використання природних ресурсів набагато продуктивніше, ніж будь-коли. Продуктивне використання природних ресурсів повинно враховувати деякі аспекти. По-перше, використання природних ресурсів має бути у повному обсязі (з урахуванням можливих відходів при виробництві продукції, які можна знову використовувати). По-друге, якщо мова йде про продуктивне використання, то необхідно мати на увазі репродукцію природних ресурсів, тобто постійне їх відновлення. Друга позиція є однією з головних ланок завдань суспільства, що прагне до розвитку, а не деградації. Тому підтримка становлення і розвитку екологічного підприємництва має стати одним з головних важелів реалізації сучасної еколого-економічної та інвестиційної політики держави.

Список використаних джерел:

1. Амбросов В. Я. Ефективність використання факторів розширеного відтворення в аграрному секторі / В. Я. Амбросов // Економіка України, №1, 2009. – С. 67-73.
2. Закон України “Про інвестиційну діяльність”. – [Електронний ресурс]. – Електронні дані // <http://portal.rada.gov.ua>.
3. Кісіль М. І. Панорама інвестиційної привабливості АПК України / М. І. Кісіль, Т. В. Мацибора, М. Ю. Кожем’якіна, С. П. Івашук та ін. – К.: ННЦ ІАЕ, 2011. – 122 с.
4. Коденська М. Ю. Інвестиційні пріоритети в аграрно-промисловому виробництві / М. Ю. Коденська // Економіка АПК. – 2010. – №5. – С. 49-53.
5. Лупенко Ю. О. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року / Ю. О. Лупенко; за ред. Ю. О. Лупенка, В. Я. Месель-Веселяка. – К.: ІАЕ, 2012. – 182 с.
6. Месель-Веселяк В. Я. Дохідність і розширене відтворення в агропромисловому виробництві / В. Я. Месель-Веселяк // Економіка АПК. – 2008. – №5. – С. 12-17.
7. Мішенін Є. В. Соціально-економічні та фінансові проблеми сталого сільського розвитку: монограф. / Є. В. Мішенін, Р. П. Косодій, В. М. Бутенко. – Суми: Папірус, 2011. – 334 с.
8. Саблук П. Т. Концептуальні засади розробки і реалізації інвестиційних програм в аграрно-промисловому виробництві / П. Т. Саблук, М. Ю. Коденська. – К.: ННЦ ІАЕ, 2012. – 46 с.
9. Стецюк П. А. Теорія і практика управління фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств: монограф. / П. А. Стецюк. – К.: ННЦ ІАЕ, 2008. – 386 с.

Рецензент – д.е.н., професор Чупіс А.В.

УДК 631.115.1:338.439(477,53)

ГОСПОДАРСТВА НАСЕЛЕННЯ У ПРОДОВОЛЬЧОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Галич Ю.А., аспірант

Полтавська державна аграрна академія

Метою даного дослідження є визначення ролі господарств населення у продовольчому забезпеченні Полтавської області. Діяльність господарств населення в останні роки набуває все більшого розвитку, при певних умовах стимулювання та розвитку економіки країни, саме вони можуть збільшувати обсяги виробництва і можуть бути, свого роду, резервною нішею у забезпеченні продовольчої безпеки регіону та країни. Господарства

населення відіграють надзвичайно важливу роль у виробництві сільськогосподарської продукції і життєдіяльності села. У сучасних умовах соціально-економічного розвитку та розвитку сільського господарства вони сприяють ефективному використанню ресурсного потенціалу агропромислового розвитку країни. У процесі дослідження було проаналізовано економічні показники діяльності господарств населення Полтавської області, та розроблені відповідні висновки з приводу їх подальшого розвитку.

The purpose of this study is to determine the role of households in food supply Poltava region. Activities of households in recent years become increasingly Development, under certain conditions, promotion and development of the economy, they can increase production and may be a kind of reserve niche in the food security of the region and the country. Households play an important role in agricultural production and livelihoods of the village. In modern terms of socio-economic development and agricultural development they promote efficient use of the resource potential of agro-industrial development. The study analyzed the economic performance of farms Poltava region, and developed appropriate conclusions about their future development.

Постановка проблеми. У сучасному суспільстві актуальною є забезпечення безпечним для здоров'я і дешевим продовольством. При цьому екологічно чиста, безпечна та якісна продукція харчування в останні роки набуває особливої популярності, адже суспільство починає усвідомлювати що це не частина екологічної проблеми, а суть існування людства.

З основних складових продовольчої безпеки – виробництво достатньої кількості продукції, забезпечення оптимальної структури споживання, формування і зберігання достатніх запасів, соціально-економічна доступність продовольства, екологічна безпека продовольства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Забезпечення населення продовольством є одним із головних умов стабільного розвитку економіки країни. Питанням розвитку особистих господарств населення, їх ролі у виробництві продукції, та їх ролі у продовольчому забезпеченні та кооперації присвячені наукові праці багатьох учених і дослідників. Серед них В. Г. Басаковська, С. В. Васильчак, О. Р. Жидяк, В. В. Лисенко, С. М. Онисько, Р. В. Марков, О. В. Кочетков, Т. О. Шматковська та ін.

Постановка завдання. Охарактеризувати місце господарств населення у забезпеченні Полтавської області продовольством, визначення перспектив розвитку даної форми господарювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Роль всіх організаційно-правових форм господарювання в системі АПК визначається цілим комплексом показників, які відображають суть та вагомість їх в сільськогосподарському виробництві. У сучасних умовах наймасовішими і най життєздатнішими виробниками сільгосппродукції в країні є господарства населення, включаючи сюди присадибні ділянки, сади та городи. В умовах економічної кризи, що супроводжується значним скороченням обсягів виробництва сільськогосподарської продукції, господарства населення дозволили значною мірою забезпечити продовольством.

Господарства населення відіграють надзвичайно важливу роль у виробництві сільськогосподарської продукції і життєдіяльності села. У сучасних умовах соціально-економічного розвитку та розвитку сільського господарства вони сприяють ефективному використанню ресурсного потенціалу агро-

промислового розвитку країни. Завдяки функції самозабезпечення продуктами харчування та залучення товарної продукції у товарообіг господарства населення, можна сказати, допомагають у вирішенні важливого завдання – підвищення рівня забезпеченості населення продовольчими товарами.

Надійне забезпечення населення продовольством є одним із головних умов стабільно о розвитку економіки країни і її регіонів. Реформування сільського господарства без достатнього дослідження теоретичних і практичних аспектів формування кожного окремого продуктивного під комплексу призводить, як показує досвід, до посилення кризових явищ в економіці. При формуванні багатокладних виробничих систем виникає і ускладнюється проблема регулювання діяльності різних сфер продовольчого комплексу [1, с. 272].

За останні роки кількість господарств населення збільшується, а разом з тим зростають обсяги реалізації сільськогосподарської продукції. Але на даному етапі розвитку економічних відносин на селі вони діють як відокремлені ринкові суб'єкти. Проте, за умови насичення ринку продовольчою продукцією і посилення конкурентної боротьби між її виробниками останні стають нездатними одночасно вести ефективно виробництво продукції і безпосередньо здійснювати вигідні комерційні операції. У цій ситуації ефективність діяльності господарств населення може досягатись завдяки створенню на їх основі кооперативних організацій [2, с. 42].

Продовольча безпека – офіційно прийняте у міжнародній практиці поняття, що використовується для характеристики стану продовольчого ринку країни або групи країн, а також світового ринку. Експерти Продовольчої та сільськогосподарської організації об'єднаних націй (ФАО) пропонують продовольчу безпеку розглядати як забезпечення гарантованого доступу всіх жителів планети, країни, регіону до продовольства у будь-який час і обсягах, необхідних для забезпечення активного й здорового способу життя [3, с. 142].

Продовольча безпека на всіх етапах розвитку суспільства була і залишається однією з найважливіших проблем розвитку цивілізованого суспільства. Це проблема національного життєзабезпечення всіх верств населення держави. Без нормального і стабільного розвитку продовольчого комплексу й повного забезпечення всіма продуктами споживання ніяке суспільство існувати не може. Фундаментальною основою розв'язання національної продовольчої безпеки та продовольчої незалежності нашої держави має бути стабільний розвиток агропромислового комплексу і постійне нарощування виробництва сільськогосподарської продукції і продовольчих товарів [4, с. 106].

Необхідність забезпечення продовольчої безпеки України вимагає підтримання відповідного рівня продовольчого самозабезпечення, що передбачає використання державної підтримки вітчизняних виробників сільськогосподарської продукції та вживання заходів контролю імпортової продукції з метою захисту власних виробників від іноземної конкуренції. Від стану агропромислового комплексу безпосередньо залежить як рівень продовольчої безпеки, так і рівень економічної безпеки України. [5, с. 6].

Господарства населення посідають важливе місце в аграрній економіці та відіграють важливу роль у забезпеченні продовольчого ринку. З одного

боку, вони стали для багатьох господарств населення основним джерелом формування доходів і продовольчих ресурсів, а з іншого – є стабілізаційною формою господарювання, яка в період економічної кризи стримує спад виробництва сільськогосподарської продукції у всіх категоріях господарств. Ця форма господарювання виявилась найбільш пристосованою в умовах перехідного періоду до ринку.

Реальна дійсність останніх років показує, що господарства населення є достатньо стабільним сектором економіки та має певні тенденції до подальшого розвитку. При певній підтримці вони можуть навіть у самих складних економічних ситуаціях збільшувати обсяг виробництва і бути свого роду резервною нішею у забезпеченні продовольчої безпеки країни, стабілізаційно-сировинним кредитором для аграрної економіки і населення країни [6, с. 151].

У забезпеченні країни продовольством господарства населення відіграють важливу роль, з діяльністю яких останнім часом значною мірою пов'язані не тільки продовольча безпека суспільства, а й життєва стабільність і грошові доходи сільського населення. Серед значного спаду виробництва в суспільному секторі господарства населення об'єктивно стають одними з основних виробників сільськогосподарської продукції. У результаті ринкової трансформації економіки та економічної кризи обсяги сільськогосподарського виробництва в Україні скоротились. На цьому фоні основними виробниками багатьох видів сільськогосподарської продукції стали господарства населення. У них на сьогодні виробляється близько 35 % продукції рослинництва і 50 % продукції тваринництва (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка виробництва сільського господарства за категоріями господарств Полтавської області за 1990-2012 рр. (у постійних цінах 2010 року), млн. грн [7]

Показники	Роки							2012 р. у % до 1990 р.
	1990	1995	2000	2005	2010	2011	2012	
Усі категорії господарств								
Продукція сільського господарства – всього	16180,8	10732,9	7038,7	10307,6	10999,2	14922,5	13399,8	82,8
Продукція рослинництва	8422,5	6138,1	4275,7	7380,2	8064,7	11877,2	9959,1	118,2
Продукція тваринництва	7758,3	4594,8	2763	2927,4	2934,5	3045,3	3440,7	44,3
Господарства населення								
Продукція сільського господарства – всього	3588,5	3943,1	3339,5	4803,1	4434,8	5429,2	5134,2	143,1
Продукція рослинництва	1291,7	1954,3	1670,6	2973,8	2989,2	3925,5	3575,5	276,8
Продукція тваринництва	2296,8	1988,8	1668,9	1829,3	1445,6	1503,7	1558,7	67,9

Аналізуючи показники виробництва продукції сільського господарства та господарств населення з 1995 – 2012 рр. у постійних цінах 2010 р. можна

сказати, що спостерігається тенденція до зростання обсягів виробництва продукції рослинництва, що ще раз підтверджує занепад галузі тваринництва як в цілому по сільськогосподарському виробництву області, так і у господарствах населення.

Рис. 1. Структура виробництва продукції сільського господарства за категоріями господарств в Полтавській області, % [7]

Основою функціонування будь-якого аграрного виробництва, а особливо господарств населення, є наявність сільськогосподарських угідь, які безпосередньо впливає на виробництво продукції як рослинництва так і тваринництва (табл. 2).

Таблиця 2

Показники діяльності господарств населення Полтавської області [7]

Показники	Роки							2012 р. у % до 1990 р
	1990	1995	2000	2005	2010	2011	2012	
Виробництво основних сільськогосподарських культур, тис.т								
Зернові та зернобобові культури	112	193	238	568	499	723	686	612,5
Цукрові буряки (фабричні)	–	104	82	300	107	142	111	-
Соняшник	2	4	13	31	54	75	91	4550,0
Картопля	422	485	689	948	810	1251	930	220,4
Овочі	97	275	179	345	401	490	482	496,9
Плоди та ягоди	83	102	21	39	98	94	90	108,4
Виробництво основних видів продукції тваринництва, у живій вазі; тис.т								
М'ясо (у забійній вазі), тис.т	53,8	55	43	26,1	25,1	25,4	26	48,3
Молоко, тис.т	250,8	327,3	315,7	507,3	398,9	410,6	405,6	161,7
Яйця, млн.шт.	216,9	184	148,5	157,8	185	199,7	208,7	96,2
Вовна, т	7	17	7	6	19	19	22	314,3
Мед, т	1855	1825	1079	1793	1957	1726	2408	129,8
Поголів'я худоби та птиці (на кінець року; відсотків до загальної кількості)								
Велика рогата худоба	104,3	115,2	139,2	150,9	103,1	100,7	111	106,4

Показники	Роки							2012 р. у % до 1990 р
	1990	1995	2000	2005	2010	2011	2012	
у тому числі корови	79	96,9	103,9	108,2	71,4	68	65,4	82,8
Свині	251,1	272	239,5	200,4	177,8	145	137,9	54,9
Вівці та кози	38,3	61,1	53	42,2	35,6	37	37,8	98,7
Коні	0,7	4,5	7,3	6	3,7	3,4	3	428,6
Кролі	420,1	354,6	321	319,1	280,5	284,7	272,5	64,9
Птиця	5268,7	3637,3	3719,2	3365,9	2841,2	2841,6	2776,4	52,7
Бджоли, тис. сімей	114,5	126,8	90,7	178,1	154,2	149	155	135,4

Аналізуючи діяльність господарств населення на 1990 по 2012 рр. можна простежити закономірність їх розвитку. Так по всіх категоріях виробництва сільськогосподарських культур, бачимо, що спостерігається тенденція до значного зростання, що вказує на зростання вагомості даної категорії господарювання в Полтавській області. Аналізуючи показники діяльності галузі тваринництва то тут спостерігається зниження показника, що спричинено, в першу чергу, що селяни реалізують м'ясо приватним комерційним структурам, які практично витіснили індивідуальних товаровиробників з роздрібних продовольчих ринків. Ще однією причиною зниження показників діяльності галузі тваринництва можна сказати є проблема забезпечення кормовою базою худоби, що спричинене зростанням цін на комбікорми та зернові.

Висновки. Отже, можна стверджувати, що у перспективі господарства населення можуть бути альтернативним напрямком сільськогосподарського виробництва, але сьогодні їх варто сприймати як явище, що забезпечує пом'якшення складного економічного стану, само зайнятість сільського населення і здійснює забезпечення певної частини продовольчого ринку.

Підвищенню ефективності функціонування господарств населення сприятиме створення кооперативних угруповань, тобто об'єднання зусиль, інтересів, досвіду роботи, зберігання, переробки та реалізації продукції. Саме таке угруповання дасть можливість малим сільськогосподарським виробникам залишатися на сучасному ринку рентабельним та створювати конкурентні переваги перед великими сільськогосподарськими виробниками.

Пошук шляхів виходу з ситуації, що склалася на ринку продовольства призводить до висновку, що стабілізація і зростання виробництва продовольства повинні бути засновані на системному використанні виробничого потенціалу села, всіх його структурних елементів

Список використаних джерел:

1. Лисенко В.В. Місце господарств населення у забезпеченні населення продовольством / В.В. Лисенко // Збірник наукових праць Таврійського державного аграрного університету. – 2010 р. – С. 271-275.
2. Басаковська В. Г. Роль господарств населення у виробництві продукції тваринництва та шляхи підвищення ефективності їх функціонування в умовах одеської області / В.Г. Басаковська // Ефективність виробництва в АПК. – 2010 р. – С. 46-52.
3. Кочетков О.В. Формування системи показників продовольчої безпеки України / О.В. Кочетков, Р.В. Марков // Економіка АПК. – 2002 р. – № 9. – С. 142-158.
4. Онисько С.М., Соціально-економічні умови функціонування особистих селянсь-

ких господарств / С.М. Онисько, Т.О. Шматковська // Економіка АПК.– 2009. – №12.- С.104-109.

5. Шербань В. П. Економічні і соціально-екологічні основи формування та розвитку продовольчої безпеки в Україні: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня доктора. екон. наук: 08.07.02. «Економіка сільського господарства і АПК» – Київ. – 2004. – 19 с.

6. Васильчак С.В., Перспективи розвитку господарств населення у ринкових умовах / С.В. Васильчак, О.Р. Жидяк // Науковий вісник НЛТУ України: Збірник науково-технічних праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2009. - Вип. 19.5. – С. 151-155.

7. Статистичний збірник «Сільське господарство області у 2012 році» / Головне управління статистики у Полтавській області / за ред. Л.М. Безхлібняк. – Полтава. – 2013. – 270 с.

Рецензент – д.е.н., професор Махмудов Х.З.

УДК 658.8.03

ЦІНА ЯК ІНСТРУМЕНТ МАРКЕТИНГОВОЇ ПОЛІТИКИ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

*Даниленко В.І., к.е.н., доцент
Полтавської державної аграрної академії*

У статті розкрито механізм формування цін на товари і послуги, розглядаються основні види цін при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності підприємств, аналізується вплив різних чинників на процес формування ціни. Особлива увага приділяється питанням розроблення цінової політики та обґрунтування цінової стратегії підприємства, при цьому досліджуються принципи та методи управління маркетинговою ціновою політикою на підприємстві, наведено матеріали щодо оцінки ризику в розрахунках цін при операціях на міжнародному рівні.

В сучасних умовах господарювання будь-яке підприємство може бути впевненим у своєму майбутньому тільки в тому випадку, якщо воно веде активну маркетингову (в том числі й цінову) політику, і ця політика спрямована на забезпечення стійкої конкурентоздатності й високої прибутковості капіталу. При здійсненні зовнішньоекономічних операцій цінова політика є одним із найважливіших елементів маркетингу, адже саме від рівня цін на товари залежать комерційні результати діяльності підприємства, а обрана ним цінова політика справляє тривалий і вирішальний вплив на ефективність його роботи на світовому ринку.

The article reveals the mechanism of formation of prices for goods and services, discusses the main types of prices when carrying out foreign economic activities of enterprises, analyzed the impact of various factors on the process of formation of prices. Special attention is paid to the development of pricing and substantiation of price enterprise strategy, the principles and methods of management of marketing price policy in the enterprise, are materials concerning the risk assessment in the calculation of prices for internationally. In modern conditions of managing any enterprise can be confident in the future only if it is actively marketing (in volume and pricing) policy and this policy is aimed at ensuring sustainable competitiveness and high profitability of capital.

The implementation of cross-border transactions pricing policy is one of the most important elements of marketing, because the level of prices for goods are dependent on the commercial results of activity of the enterprise, and elected him the pricing policy has a long and decisive influence on the effectiveness of its work on the world market.

Постановка проблеми. На шляху інтеграції України до світового господарства одним із головних напрямів розвитку є активізація участі підпри-